

NEOPHODNOST RAZVOJA PREDUZETNIČKOG PONAŠANJA U FUNKCIJI UNAPREĐENJA KONKURENTNOSTI (Pozivni referat)

Prof. dr Cariša Bešić, email: car.besic@gmail.com

Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet tehničkih nauka u Čačku

Prof. dr Dejan Đorđević, email: djole@rocketmail.com

Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet »Mihajlo Pupin«

Akademik prof. dr Ibrahim Jusufranić, email: rektor@iu-travnik.com

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku

Dr Snežana Bešić, email: snezana.besic63@gmail.com

Visoka železnička škola strukovnih studija, Beograd

Sažetak: Autori u ovom radu analiziraju neophodnost primene savremenog koncepta preduzetništva u domaćim poslovnim organizacijama u funkciji ostvarivanja ciljeva poslovne izvrsnosti. Preduzetničko ponašanje jeste način razmišljanja, opredeljen kreativnim pristupom poslovanju. Efekti svetske ekonomske krize još više naglašavaju potrebu za iznalaženjem novih načina za održanjem i unapređenjem konkurentske sposobnosti poslovnih subjekata, što prevashodno podrazumeva primenu savremenog preduzetničkog ponašanja. Ključni faktor konkurentnosti u globalnim okvirima i osnovni imperativ savremene ekonomije jeste stalno unapređenje znanja i produktivnosti.

Ključne riječi: preduzetništvo, preduzetničko ponašanje, konkurentnost, globalna ekonomija, znanje.

THE NECESSITY OF DEVELOPING ENTREPRENEURIAL BEHAVIOR IN ORDER TO IMPROVE COMPETITIVENESS (Keynote paper)

Abstract: The authors of this work analyze the necessity of the exertion of the contemporary concept of the entrepreneurship in the domestic business organization in order to achieve goals within business excellence. The entrepreneurship behavior is a way of thinking, fixed on the creative business. The effects of the world economy crisis emphasize the need for finding new ways for maintaining and improving competitive ability of business subjects which initially implies the exertion of competitive entrepreneurship. The basic imperative of modern economy and crucial global competitive factor lay in continuous improvement of knowledge and work productivity.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurship behavior, competitiveness, global economy, knowledge.

1. UVOD

Promene na globalnom tržištu i ekonomiji, kao i efekti svetske ekonomske krize, direktno utiču na poslovnu filozofiju. Sa stanovišta poslovne organizacije, globalizacija podrazumeva zaoštavanje konkurentske borbe i fokusiranje globalnog tržišta. Globano poslovanje podrazumeva strategijsku ulogu znanja i upravljanje koje se zasniva na stalnom unapređenju znanja. Broj konkurenata se svakim danom uvećava, a konkurentski odnosi se komplikuju – mala i srednja preduzeća konkurišu velikim preduzećima, visokotehnološka preduzeća

konkurišu svim ostalim preduzećima, preduzeća iz regiona Pacifika konkurišu svim drugim regionima, itd. Takmičenje ekonomija SAD, Japana i Nemačke je unapređeno ulaskom Kine i Indije, ali i drugih novoundustrijalizovanih zemalja. Prema autoru Hamelu, menadžment je zastareo. On je tehnologija koja je u velikoj meri prestala da se razvija, a to nije nimalo dobro. Zašto? Kada je manje uspešan nego što bi to mogao biti, ili što bi trebao da bude, svi plaćamo cenu. Ono što na kraju ograničava radni učinak vaše organizacije nije njen operativni model, niti njen poslovni model, već njen menadžment, [4, str. 7].

Savremeno poslovanje može da se posmatra i kao preduzetnička ekonomija. Privatno preduzetništvo jeste jedan od centralnih fenomena ekonomije, zajedno sa tržišnim načinom privređivanja i slobodnom konkurencijom. Preduzetničko ponašanje je danas sveprisutno u svim oblicima poslovanja i društvenog života. Pojavu preduzetničke ekonomije omogućile su nove oblasti primene menadžmenta – u novim preduzećima, u malim preduzećima, u vanprivrednim delatnostima, u malim biznisima, u domenu sistemskih inovacija. U ekonomiji preduzetništva sve organizacije, bez obzira na karakter delatnosti, takođe treba da se preduzetnički ponašaju i implementiraju osnovne postulate preduzetništva u svoju organizacionu strukturu. Preduzeća, uključujući i veliki broj onih organizacija koje nisu preduzeća (univerziteti, instituti, itd), treba da počnu da eksperimentišu sa novim korporativnim formama i da sprovedu pilot studije, posebno u saradnji sa partnerima, ili savezima u definisanju zajedničkih poduhvata, novih struktura i zadataka, [2 str. 211]. Razvoj preduzetništva i preduzetničkog ponašanja je posebno dobio na značaju početkom devedesetih godina dvadesetog veka sa ekonomskom transformacijom socijalističkih planskih privreda istočne Evrope, kao i sa ekonomskom transformacijom Kine.

Problemi sa kojima se susreću tranzicione privrede predstavljaju posledicu kako započetog procesa tranzicije, tako i nasleđenih nedorečenosti bivšeg ekonomskog sistema. Primena preduzetničkog ponašanja jeste od vitalne važnosti za preduzeća iz zemalja u tranziciji zbog činjenice da je preduzetnička inicijativa osnova formiranja konkurentne sposobnosti preduzeća. Nedovoljna konkurentna sposobnost domaćih preduzeća ponovo je došla do izražaja u okvirima delovanja svetske ekonomske krize.

2. ULOGA PREDUZETNIŠTVA U SAVREMENOJ EKONOMIJI

Preduzetništvo danas podrazumeva kontinualni kreativni proces, čiji je osnovni cilj implementiranje inovacija u organizaciju u funkciji uspešnog poslovanja i rešavanja problema potrošača i društva. Upravljanje preduzećem, odnosno poslovanjem preduzeća, u osnovi jeste preduzetnička aktivnost. Savremena organizacija mora da u svoju strukturu ugradi upravljanje promenama. To podrazumeva da svaka organizacija mora da primeni sledeće korake:

- *neprestano da unapređuje celokupno poslovanje;*
- *uči na sopstvenim, ali prevashodno tuđim poslovnim iskustvima;*
- *nauči da primenjuje inovativno delovanje.*

Prema Drakeru [3 str. 41], preduzetništvo je posebna karakteristika bilo pojedinaca, bilo preduzeća. *Inovacija predstavlja specifično oruđe preduzetnika, sredstvo pomoću kojeg oni*

koriste promenu kao mogućnost za izvršenje različitih poslovnih aktivnosti. Inovacija, u stvari, kreira resurs. Preduzetništvo nije ni nauka, ni umetnost. Ono je prvenstveno praksa. Ono zahteva određena znanja. Ali kao i kod svih praktičnih disciplina, na primer, kod medicine ili inženjerstva, poznavanje preduzetništva znači samo sredstvo za ostvarivanje cilja. Preduzetnik jeste svaki onaj pojedinac koji vidi promenu kao pravilo i koji na sebe preuzima rizik za obavljanje aktivnosti koje su u vezi sa promenama i inovacijama. Preduzetnička organizacija jeste organizacija koja uočava i otkriva nove mogućnosti i šanse u promenljivoj okolini, koja se brzo i uspešno prilagođava promenama i koristi promene kao osnov razvoja. Takvu organizaciju, kao i preduzetnike, u prvom redu obeležavaju inoviranje i korišćenje prilika, stalni rast i razvoj. Prema savremenim shvatanjima preduzetnik više ne mora da bude pojedinac, koji je vlasnik biznisa. Preduzetnik može biti i pojedinac koji je zaposlen kod poslodavca, ali da poseduje osobine koje su karakteristične za preduzetničko ponašanje. Preduzetničko ponašanje u savremenoj organizaciji se ne povezuje isključivo za jedno lice i njegove sposobnosti i iskustvo, već se sve više oslanja na timski rad. U tom smislu razvijen je model korporativnog preduzetništva, koji potencira timski rad, čiji su članovi motivisani da rade na postizanju uspeha i prihvatanju rizika. Velika preduzeća moraju da podstiču preduzetništvo da bi prebrodila teškoće sa kojima se suočavaju dok uče kako da rade sa partnerima ili saveznicima [1]. Velika preduzeća u svojoj organizacionoj strukturi stvaraju jedinicu koja se ponaša potpuno drugačije od ostatka organizacije. Veliki sistemi su tokom vremena razvili modele preduzetničkog ponašanja i razvoja preduzetničke klime, koji su omogućili da budu konkurentni sa preduzećima srednje veličine. Preduzeća moraju svesno i organizovano da primenjuju preduzetnički koncept i da se preduzetnički ponašaju, što podrazumeva da preduzeće mora da se osposobi za proces sistemskog kreiranja inovacija, a to dalje zahteva formiranje organizacione strukture koja zaposlenima omogućava da se preduzetnički ponašaju. Preduzeće mora da uspostavi takav sistem veza i odnosa u preduzeću koji će omogućiti fokusiranje na preduzetničko ponašanje. Preduzeće koje želi da postigne upeh u turbulentnom i kompleksnom poslovnom okruženju mora da u organizacionu strukturu ugradi preduzetnički menadžment, kao i preduzetnički način rukovođenja.

3. PREDUZETNIČKO PONAŠANJA I RAZVOJ KONKURENTNOSTI NA GLOBALNOM NIVOU

Razvoj konkurentnosti jedne nacionalne ekonomije u globalnoj privredi nalazi se u direktnoj vezi sa razvojem preduzetničkog ponašanja i savremenih metoda i tehnika menadžmenta. Najrazvijenije zemlje sveta razvijaju koncept preduzetničke kulture i preduzetničkog ponašanja. Preduzetnički pristup poslovanju karakteriše sve razvijene ekonomije. SAD su svakako zemlja gde su ostvareni najveći dometi u razvoju preduzetništva. Sem toga, one imaju najveći broj novoosnovanih, kao i propalih novoosnovanih preduzeća, ali da je to sve. Naime, neke zemlje su danas prestige SAD u domenu razvoja preduzetničke kulture.

Prema autoru Drakeru, najbolji stručnjaci za preduzetništvo u svetu bez sumnje dolaze iz Koreje [2, str. 73]. Za Korejom sledi Tajvan. Slično kao Koreja, ni Tajvan nije bio industrijalizovan pre pedeset godina. Danas je Tajvan vodeća zemlja u svetu u oblasti razvoja

visoke tehnologije, uključujući i mikročipove. Japan i Nemačka su snažne preduzetničke ekonomije. Tu je i Kina, čiji preduzetnici neprestano pokreću nova preduzeća sa obe strane Pacifika. Kina je danas druga ekonomija sveta. Prikaz rangiranja prvih 10 zemlaja u svetu prema konkurentnosti je dat u tabeli 1.

Tabela 1: Rangiranje prvih 10 zemlja u svetu prema konkurentnosti u 2019. godini

Zemlja	Mesto u 2019	Mesto u 2018.
Singapur	1	2
SAD	2	1
Hong-Kong	3	7
Holandija	4	6
Švajcarska	5	4
Japan	6	5
Nemačka	7	3
Švedska	8	9
Velika Britanija	9	8
Danska	10	10

Izvor: The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum, october 2019, str. xiii, www.weforum.org

Prvih deset zemalja u svetu su ostale i dalje iste kao i prošle godine, osim što je došlo do preraspodele mesta na rang listi. Singapur i SAD su se zamenila u vodstvu na listi u 2019. u odnosu na 2018. godinu. Najveći pad je zabeležila Nemačka, sa 3 mesta u 2018. na 7. mesto u 2019., a najveći skok je zabeležio Hong Kong, sa 7. mesta u 2018., na 3. mesto u 2019.. Za prvih deset najkonkurentnijih ekonomija u svetu slede Finska, Kanada, Tajvan, Australija, Južna Koreja, Norveška, Francuska, Novi Zeland, Luksemburg i Izrael. Kina se prema listi Svetskog ekonomskog foruma za 2019. našla na 28. mestu, isto kao i 2018. godine. Indija se našla na 68. mestu (prošle godine je zauzimala 58. mesto), Rusija je na 43. mestu, isto kao i 2018. godine. (prošle godine je bila na 38. mestu). Južna Afrika je na 60. mestu (prošle godine je zauzimala 71. mesto), a Brazil je na 71. mestu (prošle godine je bio na 72. mestu).

Izveštaj o globalnoj konkurentnosti 2019. godine je kreiran po unapređenoj metodologiji, koja je usvojena u Izveštaju od 2018. i koji u odnosu na ranije godišnje izveštaje, uzima u obzir trendove i zahteve industrije 4.0. Unapređeni indeks globalne konkurentnosti stavlja fokus na faktore produktivnosti i dugoročnog rasta u eri 4. industrijske revolucije. Osnovne zahteve konkurentnosti globalnog indeksa konkurentnosti 4.0 čine sledeće grupe indikatora:

- **Okruženje**, koje podrazumeva sledeće indikatore – institucije, infrastrukturu, ICT prihvatljivost i makroekonomska stabilnost;
- **Ljudski kapital**, koji podrazumeva indikatore – zdravlje, veštine;
- **Tržište**, podrazumeva sledeće indikatore – tržište proizvoda, tržište rada, finansijski sistem i veličina tržišta;
- **Inovacije i ekosistem**, podrazumeva sledeće indikatore – dinamika poslovanja, kapacitet inoviranja.

Kada se radi o zemljama u tranziciji i preduzećima koji dolaze iz njih, situacija nije povoljna. Preduzeća iz zemalja u tranziciji još uvek ne primenjuju sva inostrana poslovna iskustva, preduzetnički koncept, kao i savremene menadžment tehnike u cilju stalnog unapređenja svog poslovanja. Proces tranzicije podrazumeva **značajne promene kako u organizacionoj strukturi poslovnog subjekta**, tako i u **načinu razmišljanja rukovodstva i zaposlenih** u organizacijama. Ključna uloga u ovom procesu je na rukovodiocima, kao i vlasnicima kapitala, koji treba da uspostave organizacionu klimu koja je povoljna za inoviranje i rast produktivnosti poslovanja.

Prema novom izveštaju Svetskog ekonomskog foruma za 2019., koji je obuhvatio 141 zemalju u svetu, Srbija se našla na 72. mestu u svetu prema konkurentnosti, a prošle godine je zauzimala 65. mesto.

Tabela 2: Rangiranje zemalja zapadnog Balkana prema konkurentnosti u 2019. godini

Zemlja	Mesto u 2019.	Mesto u 2018.
BiH	92	91
Crna Gora	73	71
Hrvatska	63	68
Severna Makedonija	82	84
Slovenija	35	35
Srbija	72	65

Izvor :The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum, october 2019., str. xiii, www.weforum.org

Kao što se može videti iz tabele, Srbija je na listi globalne konkurentnosti sa 65. mesta u 2018., pala na 72. mesto u 2019., Crna Gora je sa 71. mesta u 2018. pala na 73. mesto u 2019., a BiH je sa 91. mesta u 2018. pala na 92. mesto u 2019. Severna Makedonija je sa 84. mestu u 2018. napredovala na 82. mesto u 2019. Hrvatska je napredovala sa 68. mesta u 2018. na 63. mesto u 2019. Slovenija je zadržala prošlogodišnju poziciju – 35. mesto.

Od zemalja iz bližeg okruženja, Austrija se nalazi na 21. mestu, Mađarska na 47. mestu, Rumunija na 51. mestu, Bugarska na 49. mestu, Grčka na 59. mestu i Albanija se nalazi na 81. mestu. Većina navedenih zemalja je zabeležila blagi rast, osim Austrije koja se 2017. godine nalazila na 19. mestu.

Tabela 3: Pregled konkurentske sposobnosti zemalja zapadnog Balkana prema osnovnim indikatorima konkurentnosti u 2019. godini

Zemlja	Mesto	I1	I2	I3	I4	I5	I6	I7	I8	I9	I10	I11	I12
BiH	92	114	84	80	64	73	82	108	107	80	101	117	117
Crna Gora	73	53	83	57	104	65	53	42	26	44	134	50	69
Hrvatska	63	77	32	60	43	47	69	86	94	63	78	101	73
Makedonija	82	84	75	70	82	64	83	110	82	83	109	65	97
Slovenija	35	33	33	40	1	36	26	30	41	61	82	26	28

Srbija	72	75	51	77	64	76	55	73	54	82	74	54	59
--------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Izvor: The Global Competitiveness Report 2019, **World Economic Forum**, october 2019., str. 102, 174, 398, 434, 498, 514,
www.weforum.org

NAPOMENA: I1- institucije, I2 –infrastruktura, I3-ICT. I4-makroekonomska stabilnost, I5-zdravstvo, I6-veštine, I7-tržište proizvoda, I8-tržište radne snage, I9-finansijski sistem, I10-veličina tržišta, I11-poslovna dinamika, I12-sposobnost za inoviranje.

Preduzetništvo nije monopol nekih nacija i njihovih razvijenih ekonomija. U regiji zapadnog Balkana postoje uspešni preduzetnici, ali ih nema u značajnijem broju u odnosu na broj stanovnika. Problem je u tome što su države zapadnog Balkana male države. Pred njima je izazov kako ostvariti adekvatni ekonomski rast u budućnosti. Za dalji rast moraju svoju pažnju da usredsrede na globalno tržište.

Tabela 4: Komparativni prikaz u odnosu na dugoročnu viziju - zapadni Balkan, 2019.
 godina

Zemlja	Mesto u odnosu na globalnu konkurentnost	Dugoročna vizija
BiH	92	138
Crna Gora	73	79
Hrvatska	63	137
Severna Makedonija	82	119
Slovenija	35	97
Srbija	72	80

Izvor: The Global Competitiveness Report 2019, **World Economic Forum**, october 2019, str. 102, 174, 398, 434, 498, 514,
www.weforum.org

Kao što se može videti iz tabele, sve navedene zemlje su lošije rangirane kada se radi o postojanju egzaktno dugoročne vizije od strane državne uprave u odnosu na zbirni indeks globalne konkurentnosti.

4. SMERNICE ZA UNAPREĐENJE KONKURENTNOSTI PREDUZEĆA IZ ZEMALJA U TRANZICIJI U GLOBALNOJ EKONOMIJI

Prema shvatanjima pojedinih autora [6, str. 109], mi živimo u periodu tranzicije – tranzicija od poslednjih dana industrijske ekonomije ka prvim danima ekonomije znanja. Pomeramo se od automatizovanog pokreta ka automatizovanom znanju. Sektor usluga postaje glavna tačka na koju je usmerena naša pažnja. Zapošljavanje u toj oblasti raste, dok u svakoj drugoj opada. Ovo nas upućuje na činjenicu da su u globalnoj ekonomiji sva preduzeća u procesu tranzicije, što podrazumeva da preduzeća iz zemalja u tranziciji moraju mnogo više da se trude da bi ostvarila stalno unapređenje produktivnosti poslovanja i kvaliteta.

U uslovima globalne ekonomije, razvoj konkurentske sposobnosti preduzeća mora da otpočne na domaćem tržištu, gde je preduzeće izloženo napadima globalnih tržišnih lidera, koji više ne dolaze samo iz najrazvijenih zemalja sveta, veći i iz novoindustrijalizovanih zemalja, poput Kine, Indije, Brazila, itd. Problem loše konkurentske sposobnosti domaćih preduzeća kratkoročno može da se reši po osnovu primene određenih upravljačkih metoda i tehnika, kao što su sistem menadžmenta kvalitetom, integrisani menadžment sistemi, benčmarking itd, ali dugoročno samo po osnovu primene savremenog preduzetničkog ponašanja.

Kada se radi o najznačajnijim problemima ekonomije Republike Srbije, koji su uočeni od strane Svetskog ekonomskog foruma, mogu se navesti sledeći: sofisticiranost kupaca (124. mesto u svetu), mogućnost oslanjanja na profesionalni menadžment (114. mesto u svetu), efikasnost usluga luka (111. mesto u svetu), distorzivni efekat taksi na konkurenciju (110. mesto u svetu), odnos prema preduzetništvu (107. mesto u svetu), [7, str. 499-501]. Kao što se može videti, od pet navedenih ključnih problema, dva se direktno odnose na menadžment i na preduzetništvo.

Domaća preduzeća moraju da adekvatnije primenjuju preduzetnički menadžment. *Preduzetnički menadžment predstavlja menadžment usmeren na stalni razvoj i promene, stvaranje i korišćenje prilika za nove poslovne poduhvate, prihvatanje rizika u inoviranju poslovanja i poboljšavanju poslovne uspešnosti, kao i nalaženju novih poslovnih potencijala i mogućnosti.* Primena koncepta korporativnog preduzetništva treba da omogući formiranje uslova za uspešniji tržišni nastup i za postizanje konkurentske sposobnosti preduzeća iz tranzicionih ekonomija. Preduzeća moraju svesno i organizovano da primenjuju preduzetnički koncept i da se preduzetnički ponašaju, kao i da svesno kreću u proces inoviranja. Preduzeće mora da uspostavi takav sistem veza i odnosa u preduzeću koji će omogućiti fokusiranje na preduzetničko ponašanje. Preduzeće koje želi upeh u turbulentnom i kompleksnom poslovnom okruženju mora da u organizacionu strukturu ugradi preduzetnički menadžment.

Osnovni pokretač ovih aktivnosti mora da bude unapređivanje produktivnosti znanja izvršnog rukovodstva, kao i unapređivanje znanja svih zaposlenih u organizaciji. Model za unapređenje kvaliteta poslovanja domaćih preduzeća po osnovu primene koncepta korporativnog preduzetništva [5], podrazumeva sledeće elemente: *zadovoljenje zahteva korisnika, procesni pristup upravljanju organizacijom, stalno unapređenje poslovanja.*

Pitanje konkurentnosti je danas veoma bitno i kao što se može videti iz napred navedenih činjenica, konkurentska prednost se stiče i održava, čak i u uslovima svetske ekonomske krize. Primeri Kine i Indije jasno o tome svedoče. Najbitniji način za unapređivanje konkurentnosti domaćih preduzeća jeste učenje na tuđim iskustvima i to kako od globalnih lidera, tako i od onih uspešnih preduzeća koja dolaze iz novoindustrijalizovanih zemalja sveta. S druge strane, potrebno je kreirati poslovnu klimu koja potencira preduzetništvo i preduzetničko ponašanje, kao što je to slučaj u novoindustrijalizovanim zemljama sveta.

Tako na primer, većina najkonkurentnijih ekonomija na svetu pomaže razvoj klasterskog organizovanja malih i srednjih preduzeća i preduzetnika. Klasteri omogućavaju da se na

lokalnom, nacionalnom, ali i na regionalnom nivou, stvore adekvatni uslovi za brži razvoj određenih grupa malih i srednjih preduzeća, što direktno utiče na unapređenje njihove konkurentnosti. Posebno je značajan razvoj regionalnih klastera (klasteri koji se osnivaju i deluju u prekograničnim oblastima susednih zemalja), jer najdirektnije utiču na unapređenje međunarodne konkurentnosti tih regiona i preduzeća koja su udružena u klaster. Kada se radi o stanja razvijenosti klastera na nivou nacionalne ekonomije, Srbija se prema pomenutom izveštaju Svetskog ekonomskog foruma za 2019. godinu našla na 104. mestu u svetu (lider u klasterskom organizovanju u svetu je Italija), [7, str. 499-501]. Na bazi prezentovnih podataka o razvijenosti klasterskog organizovanja, kao bazičnog preduslova za razvoj malih i srednjih preduzeća u funkciji razvoja preduzetničke ekonomije, domaća ekonomija stoji relativno lošije i odnosu na zbirni indeks konkurentnosti (72. mesto u svetu), a posebno u odnosu na razvijene zemlje sveta i većinu zemalja EU.

Rast kineske ekonomije i uspon konkurentnosti kineskih preduzeća direktno je u vezi sa širenjem preduzetničkog ponašanja i preduzetničkog menadžmenta. Preduzetničko ponašanje je uvek postojalo u indijskoj ekonomiji kao i snažna preduzetnička praksa. Uspeh u budućnosti zavisice od optimizacije odnosa cene i kvaliteta proizvoda i stalnog unapređenja produktivnosti poslovanaja. Generalno ekonomsko usmerenje za preduzeća koja dolaze iz zemalja u tranziciji jeste **izlazak na globalno tržište**, kao i usmeravanje srednjih preduzeća, koja su uglavnom opredeljena ka nacionalnim ili regionalnom tržištu, na globalno tržište.

5. ZAKLJUČAK

Glavni instrumenti konkurentske borbe na globalnom tržištu su **inovativnost, fleksibilnost i produktivnost**. Preduzetničko ponašanje jeste, dugoročno posmatrano, osnovni pravac razvoja konkurentske sposobnosti nacionalne ekonomije. Unapređenje produktivnosti i industrijske proizvodnje jesu osnovni postulati razvoja ekonomija koje se nalaze u procesu tranzicije. Obezbeđenje nesmetanog ekonomskog razvoja nacionalne ekonomije podrazumeva da se na **svim nivoima prihvati model preduzetničkog ponašanja**. Preduzeća koja dolaze iz zemalja u tranziciji moraju da revidiraju postojeće oblike poslovnog ponašanja i da se okrenu adekvatnijoj i bržoj primeni savremenih metoda i tehnika upravljanja u cilju unapređenja produktivnosti poslovanja, kao osnovnog preduslova uspostavljanja i održavanja konkurentske sposobnosti na globalnom tržištu.

LITERATURA

- [1] Bešić C., Đorđević D., *Razvoj korporativnog preduzetništva kao preduslov za unapređenje konkurentnosti preduzeća*, Tranzicija, Vol. X, No. 21-22, Ekonomski institut Tuzla, Institut za ekonomiku poljoprivrede Beograd, Faculty of Agrifood and Environment Economics Bucharest, Journal Central European Agriculture Croatia, str. 101-110.
- [2] Drucker P., *Upravljanje u novom društvu*, Adižes, Novi Sad, 2005.

- [3] Drucker P., *Inovacije i preduzetništvo*, PS Grmeč-Privredni Pregled, Beograd, 1996.
- [4] Hamel G., *Budućnost menadžmenta*, Asee, Novi Sad, 2009.
- [5] Sajfert Z., Bešić C., Petrović N., *Uloga korporativnog preduzetništva u procesu unapređenja kvaliteta poslovanja domaćih preduzeća*, zbornik radova Međunarodne konvencije kvaliteta: Kvalitetom ka evropskim i svetskim integracijama, Beograd, 27-29. maj 2008., JUSK, Beograd.
- [6] Tisen R., Andrisen D., Depre F.L., *Dividenda znanja*, Adižes, Novi Sad, 2006.
- [7] *The Global Competitiveness Report 2019*, 2019 World Economic Forum, www.weforum.org

